

Main Factors Affecting Creative Skills In Primary Education

Muhammadjonova Zarnigor Bakhtiyor qizi

Teacher of the Presidential School in Namangan

Abstract

This article analyzes the characteristics of creative thinking of primary school students, the factors of their psychological and pedagogical development, as well as the content of the process of forming creative thinking. The study systematically studied internal (motivational, emotional, intellectual) and external (teacher activity, educational environment, methodological approaches) factors affecting the thinking activity of students. It also highlights the role of interactive methods, the use of problem situations, innovative educational technologies, and an integrative approach in the development of creative thinking.

Keywords: creative thinking, primary education, thinking activity, creativity, motivation, emotional development, pedagogical conditions, problem-based learning, interactive methods, innovative approaches.

Annotatsiya

Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy tafakkur xususiyatlari, ularning psixologik va pedagogik rivojlanish omillari, shuningdek, ijodiy tafakkurni shakllantirish jarayonining mazmuni tahlil qilinadi. Tadqiqotda o'quvchilarning tafakkur faoliyatiga ta'sir etuvchi ichki (motivatsion, emotsional, intellektual) va tashqi (o'qituvchi faoliyati, ta'lim muhiti, metodik yondashuvlar) omillar tizimli o'rganilgan. Shuningdek, ijodiy tafakkurni rivojlantirishda interfaol metodlar, muammoli vaziyatlardan foydalanish, innovatsion ta'lim texnologiyalari hamda integrativ yondashuvning o'rnini yoritilgan.

Kalit so'zlar: ijodiy tafakkur, boshlang'ich ta'lim, tafakkur faoliyati, ijodkorlik, motivatsiya, emotsional rivojlanish, pedagogik shart-sharoitlar, muammoli ta'lim, interfaol metodlar, innovatsion yondashuvlar.

Hozirgi zamon ta'limi o'quvchilarni nafaqat bilim bilan qurollantirish, balki ularni hayotda uchraydigan muammolarga ijodiy yondasha oladigan, yangilik yarata oladigan, mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida tarbiyalashni talab qiladi. Ayniqsa, bu jarayon boshlang'ich ta'lim bosqichida muhim o'rin tutadi. Chunki aynan shu davrda bolaning asosiy shaxsiy va kognitiv (bilish) xususiyatlari shakllana boshlaydi. Shuning uchun ham boshlang'ich ta'lim jarayonida ijodiy ko'nikmalarni rivojlantirishga ta'sir qiluvchi omillarni chuqur o'rganish pedagogik nazariy va amaliy jihatdan muhim masaladir.

Boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijodiy ko'nikmalarini shakllantirish ko'p omillarga bog'liq bo'lib, ularning samarali uyg'unligi ta'lim-tarbiyaviy natijalarning sifatli bo'lishini belgilaydi. Avvalo, o'quvchining psixologik holati — uning emotsional barqarorligi, qiziqish doirasi, mustaqil fikrlashga bo'lgan moyilligi, tashabbus ko'rsatish darajasi ijodiy faoliyatga kirishishda muhim o'rin tutadi. Shuningdek, pedagogik omillar — o'qituvchining shaxsiy yondashuvi, ta'lim metodlari, interaktiv usullarni qo'llash darajasi, o'quv materialining mazmuni va uning o'quvchida qiziqish uyg'otish xususiyati ijodiy tafakkurni faollashtirishda muhim hisoblanadi. Shu bilan birga, ijtimoiy-madaniy muhit, ya'ni oila, tengdoshlar, maktab jamoasi, madaniy tadbirlar va texnologik vositalar bilan ta'minlanganlik darajasi ham o'quvchining ijodiy salohiyatini rivojlantirishga ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim muhitining erkinlikka asoslangani, bolalarda erkin fikrlash, tanqidiy yondashuv va yangi g'oyalarni ilgari surish imkonini berishi natijasida ijodiy ko'nikmalar bosqichma-bosqich shakllanib boradi. Shunday qilib, ijodiy rivojlanishga ta'sir etuvchi asosiy omillar bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ular o'rtasidagi muvozanat ta'lim-tarbiyaning sifatiga bevosita ta'sir qiladi.

Boshlang'ich ta'lim davri o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishda eng muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu davrda ijodiy ko'nikmalarning shakllanishiga bir qator omillar bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ularni quyidagi asosiy yo'nalishlarga ajratish mumkin:

1. Psixologik omillar

Ijodiy ko'nikmalarning shakllanishida o'quvchining psixologik holati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Psixologik omillar ichida birinchi navbatda bolaning emotsional barqarorligi, o'ziga bo'lgan ishonchi va tashabbuskorligi ajralib turadi. O'quvchining o'z fikrini erkin bayon qila olishi, savol bera olishi, yangicha g'oyalarni ilgari surishga urinishi — bular ijodiy fikrlash jarayonining boshlang'ich belgilaridir. Aksincha, doimiy tanqid ostida bo'lgan, qo'rquv va ishonchsizlik muhitida o'sgan bolada ijodiy faollik pasayadi.

Bundan tashqari, o'quvchining individual qiziqishlari va intellektual salohiyati ham muhim psixologik omillardandir. Har bir bolaning tasavvur darajasi, obrazli va mantiqiy fikrlash salohiyati turlicha bo'lib, bu jihatlar uning ijodiy yondashuvlarini belgilaydi. Masalan, o'yin orqali o'rganishni yoqtiradigan o'quvchiga muammoli vazifalarni didaktik o'yinlar orqali berish orqali ijodiy tafakkurni rag'batlantirish mumkin.

Shuningdek, bolaning o'zini qadrlashi, muvaffaqiyatga intilishi, mustaqil qaror qabul qilishga bo'lgan qobiliyati ham ijodiy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun psixologik tayanch hisoblanadi.

2.1- jadval. Psixologik omillarning ijodiy ko'nikmalarga ta'siri

Psixologik omillar	Ta'sir shakli	Ijodiy ta'siri	Salbiy ta'siri
Emotsional barqarorlik	Ruhiy holat	Ishonchli, faollik, quvonch, ilhom	Qo'rquv, ishonchsizlik, passivlik
O'ziga bo'lgan ishonch	Ichki motivatsiya	Tashabbuskorlik, ijodga intilish	Qo'rquq, yangilikdan qochish
Tasavvur va obrazli fikrlash	Fantaziya asosida yangilik yaratish	Yangicha g'oyalar, erkin fikrlar	Stereotipli yondashuv, ijodiy to'siqlar
Mustaqil fikrlash	Qaror qabul qilish qobiliyati	Yangi echimlar taklif etish	Qaror qabul qilishda qiyinchilik

2. Pedagogik omillar

Ijodiy ko'nikmalar rivojida pedagogik omillar, ya'ni o'qituvchi shaxsiyati, uning yondashuv uslubi, dars jarayonini tashkil etish metodikasi beqiyos ahamiyat kasb etadi. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi bolani ilhomlantiruvchi, rag'batlantiruvchi, uni har tomonlama qo'llab-quvvatlovchi shaxs bo'lishi zarur. Darslarda savol-javob, muammoli vaziyatlar, guruhli ishlash, loyiha asosida o'qitish, "aql hujumi" metodlari kabi usullardan foydalanish o'quvchilarda ijodiy tafakkurni faollashtiradi.

Shuningdek, ijodiy ko'nikmalarni rivojlantirishda o'qituvchining didaktik material tanlovi, o'quv faoliyatini tashkil etishdagi erkinlik darajasi, har bir o'quvchiga individual yondashuvi ham asosiy omillar hisoblanadi. Masalan, dars mavzusi doirasida o'quvchilarga mustaqil izlanish vazifalari berilishi, kichik loyihalarni tayyorlash topshiriqlari ularning mustaqil fikr yuritishini rag'batlantiradi.

Bundan tashqari, o'qituvchi tomonidan berilayotgan baho, tanbeh yoki maqtoovning mazmuni ham o'quvchi psixikasiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Adolatli va motivatsion baholash tizimi ijodkorlikni kuchaytiradi, noto'g'ri yondashuv esa uni cheklaydi.

2.2-jadval. Pedagogik omillarning ijodiy rivojlanishga ta'siri

Pedagogik omillar	Ta'sir mexanizmi	Ijodiy natija
Interaktiv metodlar (munozara, loyiha)	Faollikni oshiradi	Mustaqil fikr, yangicha yechim topish
Rag'batlantirish (maqtoov, yutuqlar)	Ichki motivatsiyani kuchaytiradi	Tashabbus ko'rsatish, o'ziga ishonch
Erkinlik va tanlov imkoniyati	Shaxsiy fikrga hurmat	Erkin tafakkur, o'z pozitsiyasini himoya qilish

Differensial yondashuv	Individual imkoniyatlarni e'tiborga oladi	Har bir bolaning ijodiy salohiyati ochiladi
------------------------	---	---

3. Ijtimoiy-madaniy omillar

O'quvchining ijtimoiy muhitdagi o'rni, ya'ni oila, tengdoshlar, maktab jamoasi bilan bo'lgan munosabatlari ham ijodiy rivojlanishda muhim omildir. Oilada bolaga erkin fikr bildirishga imkon berilsa, uni eshitish va qo'llab-quvvatlash madaniyati mavjud bo'lsa, bunday bola maktabda ham faol va ijodiy bo'ladi. Aksincha, qat'iy nazorat ostida ulg'aygan, fikri e'tiborga olinmagan bola tashabbus ko'rsatishda qiynaladi.

Shuningdek, madaniy muhit — teatr, muzey, kutubxona, to'garaklar va san'at bilan bog'liq faoliyatlar bolalarning estetik didi va ijodiy salohiyatini oshiradi. Tengdoshlar bilan ijodiy hamkorlik qilish, guruhlarda ishlash, biror loyiha ustida birgalikda fikr almashish bolalarda nafaqat ijodiy ko'nikmani, balki ijtimoiy-emotsional intellektni ham shakllantiradi.

2.3-jadval. Ijtimoiy-madaniy omillar ta'siri

Ijtimoiy omil	Ta'siri	Natijasi
Oiladagi muhit	Erkin, qo'llovchi / qat'iy va yopiq	Tashabbusli / ishonchsiz, sust fikrlovchi
Madaniy tadbirlarda ishtirok	San'at, teatr, kitobxonlik	Estetik did, tasavvur, keng dunyoqarash
To'garak va klublar	Qiziqishga mos faoliyat	Yangi qobiliyatlar, ijodiy ixtirolar
Tengdoshlar bilan muloqot	Hamkorlik, fikr almashish	Ijtimoiy va ijodiy tafakkur rivoji

4. Texnologik va ta'lim muhitiga oid omillar

Zamonaviy ta'limda texnologiyalarning roli ortib bormoqda. Interaktiv doskalar, kompyuterlar, vizual taqdimotlar, animatsiyalar yordamida darslar o'quvchilarning tasavvur doirasini kengaytiradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun mo'ljallangan ta'limiy dasturlar, mobil ilovalar, ta'limiy o'yinlar, ijodiy topshiriqlar beruvchi sun'iy intellekt vositalari (masalan, hix.ai, Khan Academy Kids) bolalarda yangicha fikrlashni rag'batlantiradi.

2.4-jadval. Texnologik vositalarning ijodga ta'siri

Vosita yoki metod	Ijodiy foydasi	Qo'llanish shakli
Multimedia taqdimotlar	Vizual tafakkurni faollashtiradi	Darslarda mavzuga oid video, rasm, slaydlar
Interaktiv dasturlar	O'yin orqali o'rganish	Scratch, Edugames, Smartboard
Elektron loyihalar	Dizayn va kompozitsiya ko'nikmasi	Posterlar, infografiklar, slaydlar tayyorlash
AI vositalari (masalan, hix.ai)	Yozish, hikoya tuzish, savol-javob	Mustaqil izlanish va ijodiy topshiriqlar

Ta'lim muhiti ijodiy rivojlanishga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Darslar qat'iy reja asosida emas, balki moslashuvchan va o'quvchining fikrini inobatga olgan holda olib borilishi, har bir bola o'zini namoyon eta oladigan imkoniyatga ega bo'lishi — bu jarayonda asosiy tamoyillardandir. Shuningdek, sinf xonalarining estetik jixatdan to'g'ri tashkil etilishi ham bolalarning ijodiy fikrlashini rag'batlantiradi.

5. O'qituvchi va ota-onaning hamkorligi

Ijodiy rivojlanish samarali bo'lishi uchun o'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi uzviy hamkorlik muhimdir. Bola faqat maktabda emas, balki uy sharoitida ham ijodiy faoliyatga jalb qilinishi kerak. Ota-onalar tomonidan bolaga vaqt ajratish, kitob o'qitish, birgalikda chizish, qurish, hikoya tuzish kabi mashg'ulotlar orqali bolaning fantaziyasi va ijodiy tafakkuri mustahkamlanadi.

2.5-jadval. Ota-ona va maktab hamkorligi

Hamkorlik shakli	Foydasi	Natijasi
Uy vazifalarini birgalikda ko'rish	Bolaning faoliyati bilan qiziqish	Mas'uliyat hissi, ishonchli muloqot

Ijodiy topshiriqlarni qo'llab-quvvatlash	O'qituvchi topshiriqlarining davomchiligini ta'minlash	Mustahkam bilim, ijodiy rivoj
Madaniy tadbirlarda ishtirok	Bolaning ijtimoiy faolligi ortadi	O'zini erkin ifodalash ko'nikmasi

Ayniqsa, maktabda o'rgatilayotgan ijodiy mashg'ulotlarning uyda davom ettirilishi yoki ota-onalardan qo'llab-quvvatlanishi bola uchun muhim motivatsiya manbaiga aylanadi.

Boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijodiy ko'nikmalarini shakllantirish ko'p omillarga bog'liq bo'lib, ularning samarali uyg'unligi ta'lim-tarbiyaviy natijalarning sifatli bo'lishini belgilaydi. Avvalo, o'quvchining psixologik holati — uning emotsional barqarorligi, qiziqish doirasi, mustaqil fikrlashga bo'lgan moyilligi, tashabbus ko'rsatish darajasi ijodiy faoliyatga kirishishda muhim o'rin tutadi. Shuningdek, pedagogik omillar — o'qituvchining shaxsiy yondashuvi, ta'lim metodlari, interaktiv usullarni qo'llash darajasi, o'quv materialining mazmuni va uning o'quvchida qiziqish uyg'otish xususiyati ijodiy tafakkurni faollashtirishda muhim hisoblanadi. Shu bilan birga, ijtimoiy-madaniy muhit, ya'ni oila, tengdoshlar, maktab jamoasi, madaniy tadbirlar va texnologik vositalar bilan ta'minlanganlik darajasi ham o'quvchining ijodiy salohiyatini rivojlantirishga ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim muhitining erkinlikka asoslangani, bolalarda erkin fikrlash, tanqidiy yondashuv va yangi g'oyalarni ilgari surish imkonini berishi natijasida ijodiy ko'nikmalar bosqichma-bosqich shakllanib boradi. Shunday qilib, ijodiy rivojlanishga ta'sir etuvchi asosiy omillar bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ular o'rtasidagi muvozanat ta'lim-tarbiyaning sifatiga bevosita ta'sir qiladi.

Demak, boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarda ijodiy ko'nikmalarni shakllantirish ko'p qirrali jarayon bo'lib, u psixologik, pedagogik, ijtimoiy-madaniy, texnologik va oilaviy omillarning o'zaro uyg'unligiga asoslanadi. Har bir omil o'z navbatida o'quvchining tafakkuriga, hissiyotiga va shaxsiy rivojiga ta'sir ko'rsatadi. Agar bu omillar uyg'un holda ishlatilsa, bola ijodiy fikrlovchi, tashabbuskor va erkin shaxs sifatida kamol topadi. Shuning uchun ham boshlang'ich ta'limda ijodiy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun kompleks yondashuv zarur bo'lib, bu yondashuv ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilaridan — o'qituvchi, o'quvchi va ota-onadan faol ishtirokni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

Cantor N., Kihlstrom J.F. Social intelligence and cognitive assessments of personality. //Wyer R. S. & Srull T.K. Advances in Social Cognition. Hillsdale, N.J.:Erbium, 1989. — Vol.2.—P. 1—59.

Raven J.C. Guide to the Progressive Matrices. London: Lewis. 1960.

Rogers C., ed. "Carl Rogers: Student-Centered Learning." Project Innovation, a Monograph to "Education". 1996.

"Psychology of Communication." General edition of A.A. Bodalev — "Cogito -Centre ", 2011.6. Yermientaeva A.R. "Foundations of Students' Psychological Training." — Ust-Kamenogorsk, 2007-p.404.

Thordnik E.L. "Intelligence and its Uses//Harper's Magazine. 1920. P. 227—235

Eysenck H.J., Barrett P. "Psychophysiology and the Measurement of Intelligence."//Reynolds C.R., Willson V. (eds.) "Methodological and Statistical Advances in the study of individual differences."N.Y.: Plenum Press, 1985.

Atakhujaeva, S. A. (2022). DIAGNOSIS OF ADOLESCENTS'UNDERSTANDING OF MORAL AND LEGAL FORMS. INTERNATIONAL CONFERENCE ON LEARNING AND TEACHING, 1(4), 317-319.

Fayzullayev, M. (2023). O 'SMIRLARDA PSIXOLOGIK SAVODXONLIK KONSTRUKSIYALARI. Академические исследования в современной науке, 2(19), 129-133.

Ataxo'jayeva, S. (2023). EMPIRICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY ENGLISH LANGUAGE TEACHERS.

- Ataxo'jayeve, S. A. (2020). INGLIZ TILINI O'RGATISHDA LOYIXA ISHINI TASHKIL QILISHNING AFZALLIKLARI. *Science and Education*, 1(1), 403-406.
- Shaxlo Anvarovna Ataxo'Jayeve (2023). O'QITUVCHILARINING SOTSIOLINGVISTIK XUSUSIYATLARI. *Academic research in educational sciences*, 4 (TMA Conference), 111-115.
- Ataxo'jayeve, S. (2022). SELF-DESTRUCTIVE BEHAVIOR AND ITS ESSENCE.
- Anvarovna, A. S. (2023). CONSTRUCTIONS (MODELS) OF SOCIAL INTELLIGENCE IN FUTURE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS. *Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence*, 2(4), 169-172.
- Mirzamurodovich, F. M. (2023). CONCEPTS OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGICAL LITERACY IN CONTINUOUS EDUCATION. *Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence*, 2(5), 495-497.
- Fayzullayev, M. M. (2022). DISCRIMINATION IS A VIOLATION OF HUMAN RIGHTS AND IS A PROBLEM FOR STUDENTS, ESPECIALLY IN TIMES OF PSYCHOLOGICAL CHANGE. *INTERNATIONAL CONFERENCE ON LEARNING AND TEACHING*, 1(4), 429–431. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php/iclt/article/view/2765>
- Fayzullayev, M. M. (2023). PSYCHOLOGICAL LITERACY AND ITS ASSESMENT OF IN YOUTH. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(6), 170–172. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3358>